

Студент 4 курсу
факультету економічної інформатики ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ПИТАННЯ ФОРМУВАННЯ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Визначено специфіку сільськогосподарського виробництва в сучасних умовах господарювання та підкреслено необхідність інформаційно-аналітичного забезпечення його розвитку. Розглянуто основні підходи до визначення економічної сутності статистичного забезпечення функціонування аграрних підприємств.

Аннотация. Определена специфика сельскохозяйственного производства в современных условиях хозяйствования и подчеркнута необходимость информационно-аналитического обеспечения его развития. Рассмотрены основные подходы к определению экономической сущности статистического обеспечения функционирования аграрных предприятий.

Annotation. The article outlines the specifics of agricultural production in the current economy and emphasises out the need for information and analytical support to its development. The basic approaches to determining the economic substance of the statistical software provision to farms functioning are discussed.

Ключові слова: сільське господарство, аграрне підприємство, статистичне забезпечення.

У кожній державі сільське господарство є життєво необхідною галуззю, тому що понад 80 % фонду споживання формується за його рахунок.

У становленні ринкової економіки України ця галузь, враховуючи її масштаби, може відіграти виключно важливу роль завдяки своїм специфічним властивостям.

На відміну від промисловості до процесу сільськогосподарського виробництва залучено чотири ресурси – основні й оборотні фонди, жива праця і земля, причому земля в сільському господарстві є головним засобом виробництва, тоді як в інших галузях (крім добувної) вона є лише просторовим базисом. Як основний засіб виробництва земля вимагає свого відтворення на розширеній основі, що породжує ряд специфічних проблем, пов'язаних з їх аналітичною оцінкою.

Аграрні підприємства працюють в умовах ризику і невизначеності. Однією з причин цього є те, що в сільському господарстві економічний процес відтворення тісно переплітається з природними (біологічними) процесами. Сільськогосподарська продукція виробляється за допомогою живих організмів (рослин, тварин, мікроорганізмів), які часто функціонують як засоби виробництва. Оскільки ці живі організми розвиваються за біологічними законами, то цим і зумовлюється відома залежність процесу відтворення в сільському господарстві від природних факторів.

Сільське господарство – це кредитомістка галузь, яка не може нормально розвиватися без залучення зі сторони (банків, інших кредитних установ) додаткових фінансових ресурсів, насамперед у формі короткострокових кредитів, для здійснення поточних платежів із метою забезпечення операційної діяльності. Адже в сільському господарстві існує великий сезонний розрив між інвестуванням оборотного капіталу й отриманням доходів. Тому аграрні підприємства повинні мати значні суми коштів для покриття сезонних витрат. Тримати спеціально на такі цілі власні кошти тривалий час – економічно невиправдано. Більш ефективно формувати за рахунок власних джерел мінімальні виробничі запаси і кошти в розрахунках [1].

Сільське господарство є менш інвестиційно привабливою галуззю порівняно з рядом інших галузей народного господарства. Це спричинено тривалим періодом виробництва сільськогосподарської продукції, який продовжується нерідко більше року і характеризується поступовим накопиченням вкладень від початку виробництва до його завершення й одночасним вивільненням коштів у кінці виробництва під час одержання готової продукції. Потенційні інвестори спрямовують свій капітал, насамперед, у ті виробництва, де має місце швидкий кругообіг коштів, а отже, де можна отримати і швидко віддачу від його інвестування.

Значно ускладнюється порівняно з іншими галузями сільського господарства й процес управління. Це зумовлено такими причинами:

необхідністю розвивати в аграрних підприємствах декілька товарних галузей, які істотно відрізняються технологією та організацією виробництва;

розосередженістю працівників на великій території;

доступністю території аграрних підприємств та їх господарських об'єктів стороннім особам і необхідністю докладання додаткових зусиль для організації збереження власного та орендованого майна, вирощеного врожаю;

потребою залучення сезонної робочої сили на час проведення сільськогосподарських робіт і труднощами управління нею в складі тимчасових організаційних ланок, які часто посилюються через низьку кваліфікацію таких працівників;

необхідністю подовження робочого дня працівників аграрних підприємств із метою своєчасного виконання ними важливих технологічних операцій у стислі (оптимальні) агротехнічні строки.

Інформаційно-аналітичне забезпечення зазначених питань є прерогативою статистики, напрями діяльності якої в аграрному секторі наведені на рисунку.

Рис. Розподіл об'єктів статистичної діяльності за сферами інтересів в аграрному секторі

Статистична оцінка діяльності підприємств аграрного сектору зводиться до системи статистичних показників.

Практично не існує єдиного узагальнюючого показника для визначення економічної ефективності роботи аграрного підприємства. Ця оцінка ґрунтується на використанні системи взаємопов'язаних показників натурального та вартісного обчислення, які відображають дію та форми вияву об'єктивних економічних законів розвитку аграрної сфери економіки, вплив різних чинників на процес виробництва. Одна з вимог до показників оцінки діяльності сільськогосподарського підприємства – об'єктивне відображення рівня ефективності виробництва. Необхідність використання системи показників обумовлена також різним характером виміру ефекту та різним за економічною природою видом ресурсів.

Найпростішими і вихідними показниками для оцінки діяльності підприємств є натуральні – врожайність сільськогосподарських культур. Одержання вищої врожайності – це найважливіше завдання аграрних підприємств, оскільки вона забезпечує виробництво певного обсягу продукції та безпосередньо впливає на рівень інших показників господарювання.

Проте натуральні показники виявляють лише один аспект досягнутої ефективності, дають звужену характеристику використання окремого ресурсу і не виокремлюють сукупні затрати праці, які забезпечують певний рівень врожайності сільськогосподарських культур.

Щоб забезпечити об'єктивність оцінки діяльності підприємства і мати змогу порівняти затрати та результати виробництва, обсяг виробленого продукту переводять у вартісну форму.

Найважливішими вартісними показниками, що характеризують діяльність підприємства, є обсяг валової й товарної продукції, розмір поточних витрат і інвестицій, дохідність виробництва. На їх основі можна визначити продуктивність праці, фондівіддачу, матеріаломісткість, обчислити валовий і чистий дохід, а також показники рентабельності.

Для оцінки діяльності підприємства використовують систему загальних показників економічної ефективності, які мають таку послідовність розрахунку:

виробництво валової продукції в розрахунку на один гектар сільськогосподарських угідь, на середньорічного працівника, на одну затрачену людино-годину, на 100 грн виробничих витрат, на 100 грн основних виробничих фондів і оборотних засобів;

величина валового та чистого доходу і прибутку в розрахунку на один гектар сільськогосподарських угідь, на одного середньорічного працівника, на одну людино-годину, на 100 грн витрат виробництва, на 100 грн основних виробничих фондів і оборотних засобів;

рівень рентабельності й норма прибутку підприємства.

Зазначені показники економічної ефективності діяльності аграрних підприємств дають загальну оцінку ефективності використання землі, трудових ресурсів, основних і оборотних фондів, окупності виробничих витрат [2].

На аграрних підприємствах виробляється багато видів сільськогосподарської продукції, які мають різне цільове призначення і різну економічну ефективність. Тому для комплексної оцінки діяльності аграрних підприємств необхідно використовувати показник товарності окремих видів продукції, а також кожної галузі та підприємства в цілому. Це дасть змогу не тільки мати інформацію щодо загального стану аграрного підприємства, а й провести порівняльну оцінку [3].

Наук. керівн. Сєрова І. А.

Література: 1. Непочатенко О. О. Кредитування селянських (фермерських) господарств / О. О. Непочатенко // Організаційно-економічні проблеми розвитку АПК ; за ред. П. Т. Саблука. – К., 2002. – 511 с. 2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с. 4. Аранчій В. І. Фінанси підприємств : навч. посібн. / В. І. Аранчій. – К. : Професіонал, 2004. – 186 с. 3. Оніщенко О. Про підприємницькі форми господарювання в аграрній сфері / О. Оніщенко, В. Юрчишин // Економіка України. – 1997. – № 4. – С. 20–30. 5. Соціально-економічні проблеми аграрної сфери виробництва : [конспекти лекцій] / А. А. Герасимчук, О. М. Куценко, В. М. Писаренко та ін. – К. : НМК ВО, 1993 р. – № 10. – 79 с.